

Sisällys

Esipuhe	8
--------------------------	----------

Jari Ojala ja Riina Turunen:

Ylä-Savon elämisen ehtoja jäljittämässä	10
--	-----------

Asutuksen ja uudisraivauksen historia	10
---	----

Kirjan luvut	21
------------------------	----

I Asuttaminen

Janne Vilkuna: Ennen savolaisia	24
--	-----------

Lyhyt taustoitus rautakauteen ja sitä vanhempiin aikoihin	24
---	----

Ylä-Savon kiinteät muinaisjäännökset	26
--	----

Vakinaisen asutuksen tuolla puolen	28
--	----

Hukattuja, uhrattuja vai kätkettyjä?	29
--	----

Eräkauppaa ja kaskiviljelyä	36
---------------------------------------	----

Asiakirjojen rivien väliin jäänyt pyyntiväestö	37
--	----

Olli Matikainen: Alueen, väestön ja talouden muotoutuminen	39
---	-----------

Ylä-Savon alue ja väestön juuret	39
--	----

Eräviljelijöistä talonpojiksi	53
---	----

Kaskitalonpojan talous 1500–1600-luvulla	68
--	----

Merja Uotila: Asutus tihenee ja tilaluku kasvaa	84
--	-----------

Kaskesta peltoon	84
----------------------------	----

Ylhäältä ohjattua asutusekspansiota?	87
--	----

Varhaisin asutus vesistöjen varsilla	94
--	----

Asutuksen tiivistyminen 1700-luvulla	97
--	----

Tilusjaot ratkaisemassa kasvavaa maan nälkää	104
--	-----

Ylä-Savon asutuksen pitkä kaari	109
---	-----

Heikki Rantatupa: Kaskiviljelmät varhaisissa kartoissa	110
---	------------

Maantieteelliset kartoitukset 1700-luvun puolivälissä	110
---	-----

Iisalmen pitäjänkartan 1755–1757 laatu	113
--	-----

Kaskeamista koskeva lainsäädäntö – polttoviljelyä pyrittiin rajoittamaan	115
--	-----

Nissilän kaskimaat 1750-luvulla	117
---	-----

Kaskimaiden omistajat	122
---------------------------------	-----

Kasken merkitys	127
---------------------------	-----

Riina Turunen ja Jari Ojala: Uudisraivaajien elintaso	128
Pitkä aikaväli	129
Väestö elintason kuvaajana	130
Alueellisesti jakautunut vauraus	135
Hinnat elintason mittarina	137
Kiinnikurojan asema	140

Ville-Pekka Kääriäinen:

Maariidat omistusolojen vakiinnuttajana	141
Hyvinvointi maasta	141
Maariitojen yleisyys	143
Minkä tyyppisestä maasta riideltiin?	145
Miten maariidat tuomittiin?	148
Ketkä riitelivät maasta?	151
Mistä alueista riideltiin?	152
Metsä elämän edellytysten tuojana ja riitojen synnyttäjänä	156

II Kasvu ja eriarvoistuminen

Ville-Pekka Kääriäinen:

Kaupankäynti osana kaskitalonpojan toimeentuloa	158
Pohjanlahdelle vai Suomenlahdelle?	159
Yläsavolaisten kauppatavarat	163
Matkojen määrä ja kaupan arvo	176
Kaupankäynnin merkitys yläsavolaisille talonpojille	181
Kaupalla keskuksiin yhdistynyt periferia	183

Jaana Luttinen:

Talollisen elämisen ehdot isojaosta moderniin maatalouteen	184
Turva maasta ja perheestä	185
Uudistalo kantatalon liepeillä	186
Isojako	188
Toisen sukupolven velkaantuminen	191
Kolmas sukupolvi tilattomiksi	194
Uusi omistajasuku	202
Amerikan kaivosrahoilla maataloutta kehittämään	206
Talollisen sinnittelyä 1800-luvulla	212

Jaana Luttinen: Tilattomuuden ja maattomuuden yleistymisen

Tilattomuus Ylä-Savossa	213
Tilattoman väestön sosiaalinen rakenne	214
Loisen ja irtolaisen häilyvä raja	219

Tilattomuuden taustoja	225
Lassin ja Miinan loisperhe Lapinlahdelta	234

Miikka Voutilainen ja Heikki Kämäräinen: Köyhyydestä katastrofiin 240

Nälänhätä yleisenä ilmiönä ja paikallisena kokemuksena	241
Hallan epätasainen sato	242
Kuolleisuus	251
Eikö ruokaa pystytty ostamaan muualta?	258
Murhenäytelmän muistijälki	263

III Modernin kynnyksellä

Jorma Ahvenainen: Paul Wahl & Co. talouselämän suunnanmuuttajana 266

Paul Wahl Savoon	267
Jyrkkä ja Petäjäkoski Wahlille	268
Salahmin ruukin hankinta	272
Ruukkien taloudellinen tulos ja toiminnan päättyminen	276

Jaana Luttinen: Ensimmäisen visionäärin kahdeksan vaikerrusta 280

Ympärillä muuttuva maailma	280
Ylä-Savon kehittäminen osaksi uutta talouspolitiikkaa	281
Ensimmäinen vaikerrus: suomen kieli	284
Toinen vaikerrus: maanviljelysopisto	286
Kolmas vaikerrus: kansakoulut	288
Neljäs vaikerrus: kanavat	290
Viides vaikerrus: kaupunki	293
Kuudes vaikerrus: soiden ojitus	295
Seitsemäs vaikerrus: paloviina	297
Kahdeksas vaikerrus: kruununmakasiini	298
Pekka Kumpulaisen kanssaveljet	298

Riina Turunen ja Jari Ojala: Mitä menneestä jäi? 301

Liitteet	312
Lyhenteet	320
Viitteet	320
Lähteet	339
Kirjoittajat	355
Abstract	355
Paikkahakemisto	356
Henkilöhakemisto	358